

په افغانستان کې د غیر دولتي موسسو لپاره د حق غوښتنې هڅې

لارښود

ژورنالستان، د اکبر له لوري د بشرپالنې ورکشاپ په اوږدو کې د ماشومانو لپاره جوړ شوي کتابتون په اړه راپور چمتو کوي؛ دا کتابتون د یوې کورنۍ غیر دولتي موسسې (شانتي داوطلبانه ټولنه) له خوا اداره کېږي. ©نۍ، د افغانستان د ازادو رسنیو ملاتړ کوونکې اداره

په افغانستان کې د غیر دولتي موسسو لپاره د حق غوښتنې هڅې

لارښود

لړلیک

- ۳ په اسيا کې د ټولنيزو خدمتونو نړيوالې موسسې پېژندګلوي
- ۴ د ACBAR پېژندګلوي
- ۵ د دې لارښود په اړه
- ۶ ۱ څپرکي په افغان محتوا کې د حق غوښتنې په اړه پوهيدل
- ۱.۱ حق غوښتنه څه شی دی؟
- ۲.۱ د حق غوښتنې او IEC او BCC د نوښتونو ترمنځ توپير
- ۳.۱ د حق غوښتنې بېلابېل ډولونه
- ۴.۱ حق غوښتنه - څلور بنسټيز شرطونه
- ۱۱ ۲ څپرکي د حق غوښتنې سټراټيژۍ چمتو کول
- ۱.۲ د حق غوښتنې موضوع په ګوته کول
- ۲.۲ د حق غوښتنې د هدف، موخو او شاخصونو جوړول
- ۳.۲ تر هدف لاندې کسان
- ۴.۲ د حق غوښتنې پيغامونو چمتو کول
- ۲۳ ۳ څپرکي د مشارکت جوړول - حکومت، رسنۍ او غير دولتي موسسې
- ۱.۳ له حکومت سره د اړيکو جوړول
- ۲.۳ له رسنيو سره کار کول
- ۳.۳ د مدني ټولنو د ملاتړ بنسټ جوړول
- ۲۵ ۴ څپرکي د حق غوښتنې کمپاين او د رسنيو ښکيلول
- ۱.۴ د حق غوښتنې کمپاين چمتو کول
- ۲۸ ۵ څپرکي د حق غوښتنې سټراټيژۍ د پلي کولو پلانونه
- ۱.۵ د حق غوښتنې کاري پلان
- ۲.۵ د بوديچې پلان
- ۳.۵ د څارنې او ارزونې پلان
- ۳۱ سرچينې
- ۳۲ د ليکوالانو پېژندګلوي
- ۳۳ ضميمې

په اسيا کې د ټولنيزو خدمتونو نړيواله موسسه

په اسيا کې د ټولنيزو خدمتونو نړيواله موسسه، يوه سيمه ييزه اداره ده چې بشري او پراختيايي نوښتونه پلي کوي. دغه موسسه له ۱۹۵۴ زېږديز کال راهيسې په سيمه کې فعاليت لري چې له حکومتونو او نورو اړوندو ادارو سره ثبت او له ژمن اداري بورډ او پياوړي ټيم څخه جوړه ده، له يو پياوړي حساب ورکونکي کاري چوکاټ سره سم کار کوي او له ټولنو او شريکانو سره ټينگې اړيکې ساتي.

زموږ موخه د شموليت، گټو ارزښتونو، تنوع او پريو بل د تکي له لارې هغو لاملونو ته ځواب ورکول دي چې د خلکو ترمنځ اختلافات رامنځته کوي. پرته له دې چې د هغوی قوم، عقیده، رنگ، عمر، جنسيت، اقتصادي وضعيت يا سياسي تړاو په پام کې ونیول شي، له گوښه شویو ټولنو سره مرسته کېږي. موږ د ژوند د لارو ټاکلو اساسي حق ته په درناوي، له گوښه شویو ټولنو سره مرسته کوو، تر څو پر نابرابرۍ برلاسي او يو ښه سوله ييز، عزتمن او نرمښت منونکی ژوند ولري.

زموږ د کارونو د تمرکز برخې: د ناورینونو مدیریت؛ پوهنه؛ روغتیا؛ معیشت؛ سوله او ډیموکراسي؛ اوبه، پاکوالی او حفظالصحة؛ کیفیت او حساب ورکول.

له برابري، حساب ورکونې او زموږ له ژمنتیاوو سره سم، موږ د اصلي بشري معیار (CHS) ایتلاف غړي یو، په پاکستان کې د اسفیر (د بشر پالنې اصول او یا بشري اسانتیاوو ته لېږ تر لېږه لاسرسی) د هېوادني مسوول او په اسيا کې د اسفیر (په بشردوستانه مرستو کې لږ تر لږه معیارونه) پروژې (The Sphere Project) سیمه ییز شريکان یو؛ زموږ اداره د HAP له خوا هم تصدیق شوی او له مرسته کوونکو خلکو (People In Aid) څخه یې د کیفیت لومړۍ نومره اخیستې ده. زموږ ژمنتیا او دنده دا وړتیا رابښي څو په سیمه کې د حق غوښتنې، وړتیا لوړونې، کیفیت او حساب ورکونې په اړه له مهمو شريکانو سره همکاري وکړو.

په اسيا کې د ټولنيزو خدمتونو نړيواله موسسه له دوه لسيزو راهيسې د خوا په افغانستان کې د پرمختيا او وړتيا لوړونې پروگرامونو په چوکاټ کې گڼ شمېر مدني ټولنو ته روزنيز پروگرامونه او د وړتيا لوړونې چوپړتياوې وړاندې کوي. د دې پروگرام اصلي موخه له مدني ټولنو سره د دوی د اداري سيستمونو، کړنلارو او کړنو په پياوړي کولو کې مرسته کول دي، تر څو د دوی د چوپړتياوو وړاندې کولو اغېزمنتيا او گټورتوب لا ډېر لوړ شي. د وړتيا او حساب ورکونې ډاډ ورکړي او د حق غوښتنې، اپیکو او پراختيا وړتياوې يې لوړې کړې.

په اسيا کې د ټولنيزو خدمتونو نړيواله موسسه د افغانانو لپاره د بشري او پرمختيايي مرستو د همغږۍ ادارې (ACBAR) غړيتوب لري او په بېلابېلو برخو کې کار کوي. دا موسسه په اسيا پاسفيک سيمه کې له اسفیر پروژې څخه د سيمه ییز شريک او په افغانستان کې د اسفیر د هيوادني مسوول په توگه د اکبر (ACBAR) له ادارې څخه ملاتړ کوي.

د اکبر (ACBAR) ادارې پېژندګلوي

د افغانانو لپاره د بشري او پرمختیايي مرستو د همغږۍ اداره

اغېزمنې غیر دولتي موسسې، پیاوړې ټولنې

د افغانانو لپاره د بشري او پرمختیايي مرستو د همغږۍ اداره (ACBAR) یوه ملي، خپلواکه، غیردولتي اداره ده چې په افغانستان کې د داخلي او نړیوالو غیر دولتي موسسو لپاره د معلوماتو شریکولو او اړیکو جوړولو په موخه یو بنسټ (پلیټ فارم) جوړوي.

ACBAR په ۱۹۸۸ زېږدیز کال کې د پاکستان په پېښور ښار کې د هغو غیر دولتي موسسو په غوښتنه، چې په پاکستان او د پولې پورې غاړه، افغانستان کې یې له افغان کډوالو سره کار کاوه، رامنځته شوه، ترڅو د خدمتونو او مرستو همغږي په ښه او ګټوره توګه وشي.

زموږ ماموریت د غړيو ادارو لپاره د یو ګټور پلیټ فارم رامنځته کول دي، ترڅو په افغانستان کې اغېزناک بشري او پرمختیايي فعالیتونه مخته یوسي. زموږ څلور کاري برخې؛ همغږي، حق غوښتنه، د پوهې مدیریت او د وړتیا لوړولو څخه عبارت دي.

همغږي: اکبر د همغږۍ میکانیزم رامنځته کړی، په دې میکانیزم کې د اړیکو او همغږۍ چارې پر مخ وړل کېږي. د اکبر موخه د غړيو موسسو د ښکېلتیاوو لاندې لږ لږ لږ او د دوی تر منځ د همغږۍ، غبرګونونو، دندو او فعالیتونو پیاوړي کول دي.

حق غوښتنه: اکبر پر پالیسيو اغېز لري او د دغې موسسې غړيو لپاره او په افغانستان کې د نورو غیر دولتي موسسو لپاره د یو متحد او پیاوړي غیر استازیتوب کوي. موږ د غونډو، معلوماتو شریکولو، په پالیسيو د بحثونو، د مهمو خوځښتونو او ستونزو تحلیل، خپرونو او همغږۍ کمپاینونو له لارې د حق غوښتنې فعالیتونو ته اسانتیاوې رامنځته کوو. دغه فعالیتونه په هېواد دننه او په نړیواله کچه کېږي، کورنۍ او نړیوالې غیر دولتي موسسې، بسپنه ورکوونکي، شریکان او نور همغږي کوونکي بنسټونه په کې شامل دي. اکبر د همغږي کوونکې ادارې په توګه، په خپلو ټولو چارو کې د خپلو غړيو د ګټو استازیتوب کوي او یو نړیوال لیدلوری ساتي، کوم چې په سیمه ییزه کچه پورې تړاو لري.

د پوهې مدیریت: اکبر د غوره کړنو د شریکولو او همغږۍ د لږ لږ لږ په موخه د خپلو غړيو لپاره د غیر دولتي موسسو اړوند معلومات راټولوي، تحلیلوي، ذخیره کوي او خپروي یې.

د وړتیا لوړول: زموږ هدف د اکبر غړيو موسسو او سیمه ییزو مدني ټولنو د وړتیاوو لوړول دي، ترڅو د خپلو ماموریتونو په پلي کولو کې ښه اغېزناک واوسي. اکبر د خپلو غړيو غیر دولتي موسسو د وړتیا لوړولو لپاره کار کوي، ترڅو په افغانستان کې د بشري او پرمختیايي پروګرامونو په پلان جوړونې، همغږۍ او وړاندې کولو کې برخه واخلي او همدا ډول د دوی د حق غوښتنې وړتیاوو لپاره کار کوي، ترڅو ښه اغېزناک څارونګي واوسي. اکبر د خپل کاري ځواک په ځواکمنولو پانګونه کوي، ترڅو د غړيو غیر دولتي موسسو د ملاتړ لپاره اړین مهارتونه او سرچینې ترلاسه کړي.

د لارښود په اړه

د حق غوښتنې لارښود، د پروگرام د هغو مدیرانو او مامورینو لپاره اړین کتاب گوټی دی چې غواړي د حق غوښتنې په برخه کې فعالیتونه وکړي.

د دې لارښود کارونه ډېره ساده او هر څه په کې ډېر روښانه او په اسانه ژبه بیان شوي دي، له کاروونکو سره ډېره مرسته کوي او هغوی ته په دې برخه کې وړتیا وربخښي. ژبه یې ډېره ساده او روانه ده، په ډېره اسانۍ سره مطلب ځینې اخیستلای شئ، د دې تر څنګ کاروونکي کولای شي، په ډېره اسانۍ سره یې بلې ژبې ته وژباړي.

د سمون او بیا کتنې یوې کمیټې چې د اکبر له همکارانو او د دغې موسسې له ټاکل شویو غړیو څخه جوړه شوې وه، د لارښود کتاب د چمتو کولو په اړه لومړني مواد او تبصرې وړاندې کړې.

په لارښود کې راغلي مواد او څپرکي د ۲۰۱۷ زېږدیز کال د مارچ په ۱۷ مه نېټه په کابل کې په یوه ورکشاپ کې وازمایل شول، زده کړه ځینې تر لاسه شوه او له اکبر سره پرې هوکړه وشوه چې د لارښود بیا کتنه وشي او په وروستۍ کتنه کې په لارښود کې بدلونونه راوستل شي/ومنل شي.

د دې لارښود لیکوالان د اکبر د حق غوښتنې له ټیم او په اسيا کې د ټولنیزو خدمتونو نړیوالې موسسې څخه مننه کوي، چې د دې لارښود په چمتو کولو کې یې پوره مرسته وکړه.

افغانستان او د حق غوښتنې بهير

۱.۱: د افغانستان ټولنیز جوړښت

افغانستان د ټولنیزې، اقتصادي او سیاسي بیارغونې په بهیر کې دی، که څه هم د پام وړ پرمختګ شوی، خو لا هم له ډېرو ننگونو سره مخ دی.

د تلپاتې پایلو تر لاسه کولو لپاره حق غوښتنه او رد مهالې ژمنتیا ته اړتیا لري. په دې برخه کې بې شمېره ننگونې شته چې د مدني ټولنو او حکومت تر منځ او همدا ډول د عامه او خصوصي ادارو همکاریزو او پایښت لرونکو هڅو ته اړتیا لري. په افغانستان کې د د پراختیا په موخه بدلونونو راوستلو لپاره د پالیسیو او کړنو رامنځته کول اړین دي. د دې لپاره چې په افغانستان کې د حق غوښتنې له لارې د بدلونونو راوستلو ډاډ ورکړل شي، اړینه ده چې د افغانانو پوهه او وړتیا لوړه شي، تر څو د بیارغونې هلې ځلې پر مخ لاړې شي.

۲.۱: حق غوښتنه (ADVOCACY) څه ته وايي؟

حق غوښتنه په پرمختیايي سکتور کې د کار مهم اړخ دی. د حق غوښتنې (Advocacy) لغت له (Advocare) څخه اخیستل شوی چې معنی یې د یو چا په استازیتوب خبرې کول دي. حق غوښتنه د وګړو یا ډلو له خوا په دې موخه کېږي چې په سیاسي، اقتصادي او ټولنیزو ادارو او سیستمونو کې پرېکړې تر اغېز لاندې راولي. حق غوښتنه کوم ټولشموله او ځانګړی تعریف نه لري؛ بېلابېلې ادارې او سازمانونه حق غوښتنې ته بېلابېل تعریفونه ورکوي.

د پلان شوي پلارتوب نړیوال فدراسیون The International Planned Parenthood Federation (IPPF) د حق غوښتنې لارښود کتاب، حق غوښتنه داسې تعریفوي: "حق غوښتنه د یوې پېښې یا موضوع د ملاتړ بهیر یا عمل دی. د حق غوښتنې کمپاین د یوې پېښې یا موضوع په ملاتړ تر هدف لاندې یو لړ کارونه دي. موږ د یوې پېښې یا موضوع لپاره حق غوښتنې کوو، ځکه غواړو:

- د دغې پېښې یا موضوع لپاره ملاتړي پیدا کړو؛
- د دې موضوع د ملاتړ لپاره نور خلک تر اغېز لاندې راولو؛ یا
- د هغه قانون د بدلولو یا تر اغېز لاندې راوستلو هڅه وکړو چې پر هغه اغېز لري."

CEDPA، قاهره، بیجینګ او نور: د ښځینه رهبرانو لپاره د حق غوښتنې لارښود کتاب، حق غوښتنه داسې تعریفوي: "حق غوښتنه خبرې کول، د یوې اړینې موضوع په اړه د ټولنې د پام راګرځول او د یوې حل لارې پر لور د پریکړه کونکو لپاره لارښوونه ده. حق غوښتنه د بدلون رامنځته کولو لپاره له نورو خلکو او ادارو سره کار کول دي."

د ځوانانو لپاره حق غوښتنه چې د حق غوښتنې ۱۰۱ په نوم یادېږي، دغه اصل داسې تعریفوي "حق غوښتنه د یوې پېښې یا موضوع د دودولو یا د پالیسۍ او بسپنه ورکولو بهیرونو یا نورو سیاسي مشخصو فعالیتونو تر اغېز لاندې راوستل دي".

د حق غوښتنې په ټولو تعریفونو کې، مهم اړخ دا دی چې حق غوښتنه په لویه کچه د بدلونونو راوستلو لپاره کار کوي، هغه که د پالیسۍ بدلون، قانون بدلون، د بودیجې تخصیص او یا هم که کوم بل څه وي. د حق غوښتنې ښېگڼه دا ده چې موخه یې د هغه بدلون رامنځته کول دي چې د ټولنې د یو پراخ قشر ژوند تر اغېز لاندې راولي.^۱

۳.۱: د حق غوښتنې، معلوماتي پوهې او مفاهمي Information Education and Communication (IEC) او د چلند بدلون مفاهمي (BCC Behaviour Change Communication) تر منځ توپیر

د حق غوښتنې، معلوماتي پوهې او مفاهمي او د چلند بدلون مفاهمي تر منځ پر توپيرونو پوهېدل ډېر اړین دي. ډېری خلک حق غوښتنه او د پوهاوي لوړولو نور ډولونه د یوه او بل د بدیل په توګه کاروي. خو د پوهاوي لوړولو ټول ډولونه حق غوښتنه نه ده. اړینه ده چې د دې په اړه وضاحت ورکړل شي؛ حق غوښتنه څه ده او څنګه د پوهاوي لوړولو له نورو نوښتونو سره توپیر لري.

لومړۍ؛ حق غوښتنه او BCC یا IEC په دې کې سره ورته دي چې ټول د یوې ځانګړې موضوع په اړه، پر پوهاوي لوړولو ولاړ دي. په هر حال، د BCC یا IEC نوښتونو موخه په انفرادي کچه د سلوک بدلون رامنځته کول دي. له بل پلوه، د حق غوښتنې فعالیتونو موخه د ټولیزو فعالیتونو تحریک د ټولنې، ولسوالۍ، هېواد او په نړیواله کچه د ټولنیزو یا تقنیني بدلونونو دودول دي.

د BCC له نوښتونو څخه د حق غوښتنې د پوهاوي لوړولو نوښتونو د توپیر لپاره غوره لاره په لاندې ډول ده:

حق غوښتنه	BCC/IEC
که چېرې موخه د یو ستر بدلون رامنځته کول وي چې ټوله ټولنه (ښار، ولایت یا هېواد) تر اغېز لاندې راولي، نو د حق غوښتنې برخه ده.	که موخه په ځانګړې ټولنه کې د وګړیو د سلوک بدلون وي، موضوع له حق غوښتنې څخه وزي، ځکه دغه بدلون یوازې د دغې ځانګړې ټولنې په بدلون ولاړ دی.
حق غوښتنه وګړي او ډلې تر هدف لاندې نیسي، تر څو له هغوی او د هغوی د ټولنې له نورو غړیو څخه ملاتړ وکړي، یا د عامو خلکو د ګټو لپاره کار وکړي.	د BCC او IEC نوښتونه هغه وګړي او ډلې تر هدف لاندې نیسي چې د خپلو ګټو لپاره خپل سلوک ته بدلون ورکړي.
حق غوښتنه د عامه پالیسۍ تر اغېز لاندې راوستلو لپاره کار کوي.	د BCC او IEC نوښتونو لومړنۍ موخه دا ده چې د وګړیو یا ټولنې سلوک تر اغېز لاندې راولي.
په عمومي توګه د حق غوښتنې لپاره تر هدف لاندې کسان پرېکړه کوونکي، د نظر خاوندان، رهبران، قانون جوړوونکي او دیني او قومي مشران دي.	د BCC او IEC نوښتونو لپاره په عمومي توګه تر هدف لاندې کسان د ټولنې فردي غړي لکه موکلین، د خدماتو وړاندې کوونکي، میندې او پلرونه او ښوونکي دي.

د حق غوښتنې او BCC یا IEC نوښتونو ترمنځ توپیر د نجونو لپاره د پوهنې د بېلګې له لارې هم په ښه توګه څرګندېدای شي. یو شمېر هېوادونه په لومړنیو او ثانوي ښوونځیو کې د نجونو د داخلي له ټیټ اوسط څخه کمېږي؛ که دا ستونزه د ښوونځیو په نه شتون پورې تړلې وي، د دې ستونزې د حل په موخه د حق غوښتنې مداخلې ته اړتیا ده، خو که د دغې ستونزې سبب ښوونځیو ته د تګ لپاره د نجونو تر لېوالتیا پورې وي (یا ښايي تر ډېره په دې حالتونو کې د میندو او پلرونو لېوالتیا ټیټه وي چې خپلې لوڼې ښوونځي ته ولېږي)، نو د BCC (IEC) مداخلې ښې مناسبې لارې دي.

۴.۱: د حق غوښتنې بېلابېل ډولونه

i. د ټولنې حق غوښتنه | ii. د پالیسۍ حق غوښتنه | iii. د ثبوت پر بنسټ حق غوښتنه

i. د ټولنې حق غوښتنه

پیاوړتیا، "د ټولیز غبرګون او عمل هغه بهیر دی چې په کې د ټولنې فعالان د ټولنې په جوړښت کې د دوی د شریکو ګټو او ارزښتونو سره سم د مخالفینو دنده ترسره کوي." ټولنې په بېلابېلو ښو د حق غوښتنې هلو ځلو لپاره هڅول کېدلای شي. مثلاً: د عامو خلکو لاریونونه یا اعتصابونه چې خپلې غوښتنې د شعارونو، چیغو او رسنیو له لارې څرګندې کړي. همدا ډول عام خلک د فشار ډلې جوړوي، تر څو د ټولنې له پرېکړه کوونکو سره خبرو ته لاره هواره کړي.

• د ټولنې حق غوښتنه یو بنسټیز خو ځېټ دی چې د ټولنې له غړیو سره د دوی د حقونو په ښه کولو او پېژندلو کې مرسته کوي او له پرېکړه کوونکو څخه د حقونو د ترویج غوښتنه کوي.

• د ټولنې د حق غوښتنې بنسټ یوازې د حقونو په اړه پوهاوی نه، بلکې د دې غوښتنه هم ده چې دغه حقونه باید د پرېکړه کوونکو له خوا د مشخصو کړنو تر سره کولو له لارې خوندي شي، هغه که د پالیسۍ کړنې یا د قوانینو تعدیل یا نور ګامونه وي.

ii. د پالیسۍ حق غوښتنه

• د پالیسۍ یا تقنین په کچه بدلون راوستل د پالیسۍ د حق غوښتنې په نامه یادېږي.

• دغه حق غوښتنه د پالیسۍ جوړوونکو لپاره ده او هغه وزارتونه په کې شامل دي چې د پالیسۍ لارښوونې چمتو کوي او د پارلمان غړي یا هغه قوانین تصویبوي چې دا بیا د هېوادوالو پر ژوند مستقیم اغېز لري.

• غیر دولتي موسسې د پالیسۍ جوړوونکو او د اتباعو تر منځ د یوه مهم پل دنده لري؛ د پالیسۍ اغېزناکه حق غوښتنه ستاسو وړتیا لوړوي، تر څو د یو زیات شمېر هغو خلکو او ټولنو لپاره تر ټولو غوره لاسته راوړنې ولري چې خدمت ورته کوي.

iii. د ثبوت پر بنسټ حق غوښتنه

• حق غوښتنه په یوه اغېزناک بحث کې د معلوماتو او ارقامو د راټولولو، چمتو کولو او جوړولو دوامدار او منل کېدونکي بهیر دی چې وروسته له پالیسۍ جوړوونکو سره د بېلابېلو اشخاصو او رسنیو د مفاهمو چینلونو له لارې مطرح کېږي. (یونیسیف)

- سالمو معلوماتو او ډیټا (شواهدو) ته اړتیا ده، تر څو د دې ډاډ ورکړي چې د حق غوښتنې او پالیسۍ غوښتنې حقیقي او استازیتوب کوونکې دي. دا د موضوع په اړه شواهد وړاندې کوي چې د بدلون شونې اغېز او د شونو حل لارو امکان به څه وي؟
- همدا ډول دا په گوته کوي چې د بدلون راوستلو مسوولین څوک دي؟ د سالمو معلوماتو له لارې شونې ده چې په کره توګه د ټولنې د اړتیاوو، لومړیتوبونو او ګټو استازیتوب وشي.
- د ثبوت لپاره اړینه ده چې د پریکړه کوونکو د ګټو اړوند او باوري وي او دوی دې ته اړ کړي چې وړاندېز شوي اړین بدلونونه رامنځته کړي.

د ثبوتونو او اسنادو راټولولو لپاره بېلابېلې لارې شته دي: کيفي او کمي رسېدنه.

کمي رسېدنه	کيفي رسېدنه
<p>په کمي رسېدنه کې تمرکز د یوې ځانګړې موضوع په اړه له یو ستر شمېر ګاونډوالو څخه د معلوماتو په راټولولو وي چې په ټولو ډلو کې ځانګړنې خلاصه کړای شي. په دې رسېدنه کې د احصایوي تخنیکونو د کارولو له لارې یو ستر شمېر وګړي سروې کېږي. د ګټه اخیستل شوې څېرنې ډول په بېلابېلو لاملونو ولاړه ده، لکه د څېرنې موضوع، د لاسرسي وړ سرچینې، د څېرنې د تر سره کولو شونتیا او داسې نور.</p>	<p>• په کيفي رسېدنه کې تمرکز په ټولیزه توګه د معلوماتو په راټولولو وي. دا کار په عمومي توګه د انفرادي مرکو، برانستو پوښتنو، یا د متمرکزو ډله ییزو بحثونو له لارې کېږي.</p> <p>• په کيفي رسېدنه کې، کوچنۍ شمېر ګاونډوال برخه اخلي ځکه د دې ډول څېړنو تر سره کول سرچینو ته اړتیا لري او ډېر وخت پرې لګیږي.</p>

د بېلابېلو مخاطبینو لپاره باید بېلابېل ثبوتونه ترتیب او وړاندې شي؛ د ځینو لپاره باید له مفصلو معلوماتو څخه ګټه واخیستل شي، له ځینو نورو سره یې باید په لنډیز شوې بڼه تکیه وشي. باید په یاد ولرو چې ثبوت په خپله هیڅ شی نه شي کولای او نه هم څوک هڅولای شي. مهمه دا ده چې تاسو دا ثبوتونه څنګه کاروئ.

قضیه: د پراختیا او وړتیا اداره (DAO)

د پراختیا او وړتیا اداره (DAO)، کورنۍ غیر دولتي اداره ده د ټولنې، ولسوالۍ او ولایت په کچه خبرو اترو لپاره تخنیکي مرسته وړاندې کوي او د حقوقو پر بنسټ موضوع ګانو باندې تمرکز لري. DAO د پروګرام د اغېزناک او ټولشموله وړاندې کولو لپاره د ثبوت پر بنسټ حق غوښتنې سټراتیژي خپله کړې ده. په لومړي ګام کې، د DAO کار کوونکي د ټولنې له غړيو سره، د ټولنې په کچه لومړنۍ موضوع ګانې را اخلي چې په اړه یې باید له چارواکو سره خبرې وشي، تر څو دوامداره حل لاره ورته پیدا شي. د دې موضوع ګانو له را اخیستلو وروسته، دغه کارکوونکي د اړوندو څانګو له کارکوونکو سره ګوري (د ولسوالۍ، ولایت او هېواد په کچه). دغه سټراتیژي د DAO لپاره ډېره بریالۍ وه، ځکه ښکاره بېلګې یې شته، لکه د ننگرهار ولایت ښېوې ولسوالۍ کې د یو ښوونځي ودانول؛ د ښوونځي ودانۍ وروسته له هغه جوړه شوه چې د سیمې اوسېدونکو د مدني ټولنو له چارواکو سره یوځای دغه ستونزه له اړوندو حکومتي چارواکو سره مطرح کړه. له هغه وروسته یې له منل شویو معیارونو او هوکړو سره سم د ښوونځي د ودانۍ د بشپړولو په اړه خبر ورکړ.^۲

۵.۱: حق غوښتنه - څلور بنسټیز شرطونه

د هرې ادارې یا اتحادیې لپاره چې د حق غوښتنې نوښتونه په غاړه اخلي، د څلورو شرطونو پوره کول اړین دي: قانونیت، اعتبار، حساب ورکول، پیاوړتیا.

ادارې او ایتلافونه باید داسې غړي ولري چې د حق غوښتنې انګېزې، پېښې او یا موضوع ته ژمن وي. د ادارې لپاره اړینه ده چې د موضوع ګانو په اړه ښه پوه کسان، چې په خپلو کاري برخو کې پوره تخصص او تجربه ولري، وټاکي. په اداره یا ایتلاف کې باید داسې غړي شامل وي چې په نړیوالو غوره عرفونو پوه وي او دغه عرفونه یا کړنې په خپل سیمه ییز چوکاټ کې پلي کړي.

قانونیت:

اداره یا ایتلاف باید په دغو موضوع ګانو د کار کولو او د معنی لرونکو هلو ځلو او د اغېزناکو کارونو د وړاندې کولو په غاړه اخیستلو کې ښه مخینه ولري؛ اداره یا ایتلاف باید ثابت شوی تخصص ولري چې د بېلابېلو شریکانو، په ځانګړې توګه د پریکړه کوونکو له خوا پېژندل شوی وي. د ادارې په کار باندې باید حکومت، خصوصي او عامه ادارې، ټولنه او مدني ټولنې اعتبار ولري. اداره باید خپل بې پریوالی وساتي او په سیاسي توګه بې پرې پاتې شي.

اعتبار:

اړینه ده چې د ټولو شریکانو د ګډون لار ورکړل شي. حق غوښتنه له ټولو اړوندو شریکانو څخه تر لاسه شویو نظرونو باندې ولاړ دی او د ښه معنی لرونکې حق غوښتنې لپاره باید د دوی د نظرونو تضمین وشي. تر ټولو مهمه داده چې وړاندې شوي معلومات باید باوري او کره وي. هره هغه ژمنه چې په بشپړه توګه تصدیق شوې نه وي، په جدي توګه د حق غوښتنې هڅې اغېزمنوي. د دوامداره ښه والي او زده کړې لپاره باید یو میکانیزم موجود وي. په غاړه اخیستل شوی کار باید په دوامداره توګه تحلیل شي او دا هم اړینه ده چې بریا او ناکامي دواړه مستندې شي.

حساب ورکول:

د حق غوښتنې لپاره د حق غوښتنې په اړه ژوره پوهه او تجربه د بریا تر ټولو اړین شرط دی. د حق غوښتنې په برخه کې تر ټولو پیاوړی ټیم هغه دی چې په دغه ساحه کې تخصص او د حق غوښتنې کمپاینونو کې تجربه ولري. که داخلي تجربه لرونکي کسان محدود وي، نو بهرنی کارپوهان ګمارل کېدای شي، تر څو د دغې ادارې یا ایتلاف کارونه لا ډېر پیاوړي کړي. د حق غوښتنې په هلو ځلو کې، پېښې ته تر هر څه مهمه ژمنتیا ده. ادارې/ایتلافونه باید د خپلو پېښو د دفاع/ساتلو وړتیا ولري. د حق غوښتنې ټیم ته مشوره ورکول کېږي چې د پیاوړتیاوو، کمزورتیاوو، فرصتونو او ګواښونو تمرینونه وکړي.

پیاوړتیا:

د حق غوښتنې ستراتیژي

چمتو کول

ستاسو د حق غوښتنې ستراتیژي یو لارښود دی چې لاندې موضوع گانې په کې راځي: حق غوښتنه باید څه ډول وي؟ چېرته او څنگه باید کار وکړي او پایلې یې باید څه ډول اندازه شي؟ د حق غوښتنې ستراتیژي له منظمو او پاشلو هلو ځلو څخه مخنیوی کوي چې جوړښت یې په لاندې ډول دی:

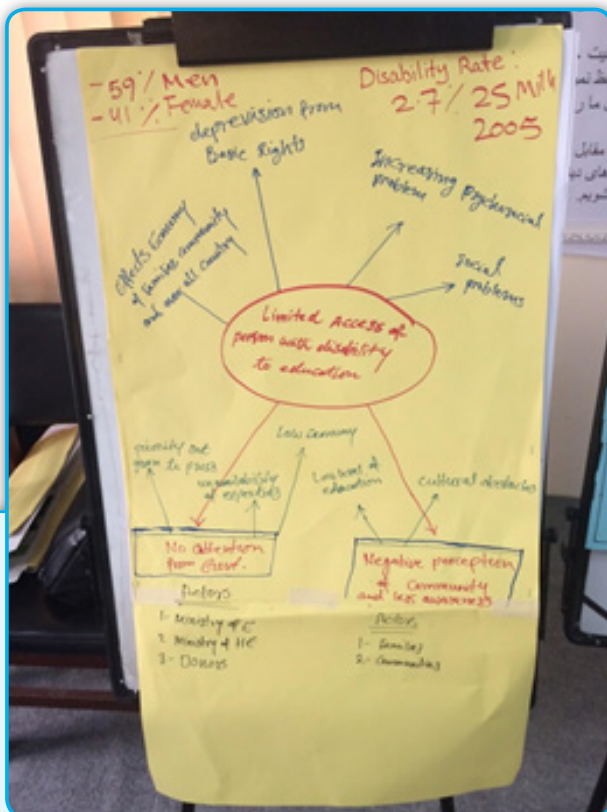
۱. د کړنو (عمل) لپاره د حق غوښتنې موضوع گانې په گوته شوي؛
۲. د حق غوښتنې هدف ټاکل شوی؛ اوږدمهاله بدلون چې دوی هیله لري ورسره همکاري وکړي؛
۳. د حق غوښتنې ځانگړې موخې ټاکل شوې چې د هدف په تر لاسه کولو کې مرسته وکړي؛
۴. د هرې موخې لپاره تر هدف لاندې لومړني او ثانوي مخاطبان په گوته شوي دي؛
۵. د هرې موخې لپاره ملاتړي او مخالفین ارزول شوي دي؛
۶. تر هدف لاندې مهمو غړیو لپاره د حق غوښتنې پیغامونه چمتو شوي دي؛
۷. د حق غوښتنې ستراتیژي عملي کولو لپاره د فعالیتونو پلان چمتو شوی دی.

۱.۲: د حق غوښتنې د موضوع په گوته کول:

حق غوښتنه د یوې موضوع یا ستونزې په گوته کولو سره پیلېږي، هغه ستونزه چې اداره یا ایتلاف غواړي ځواب ورته پیدا کړي. د دغو موضوع گانو په گوته کولو لپاره بېلابېلې لارې شته دي. لومړی باید بهرني چاپېریال تحلیل وشي چې سیاسي، اقتصادي، ټولنیز، تکنالوژیکي (PEST) او نور عوامل په کې شامل وي؛ همدا ډول اداره باید د لاسرسي وړ ټوله ډیټا لکه څنگه چې په ضمیمه کې ښودل شوې ده راغونډه او تحلیل کړي؛ د دې لپاره چې ډاډمن شي چې د دغې ځانگړې موضوع اړوند ټول معلومات د لاسرسي وړ دي. د پیاوړو ثبوتونو په مرسته د ستونزې په گوته کول، موږ ته ډاډ راکوي چې هغه بنسټ چې حق غوښتنه پر کېږي، پیاوړی دی. دغه ډول تحلیل ته وضعیتي تحلیل هم وایي.

- وضعیتي تحلیل کېدای شي یو شمېر موضوع گانې په گوته کړي.
- داسې موضوع وټاکل شي چې د ادارې یا ایتلاف له ماموریت او کاري چوکاټ سره سمون خوري.
- دا هم اړینه ده چې یوه اداره یا ایتلاف باید د موضوع گانو د په گوته کولو ناستې جوړې کړي چې په ورته موضوع گانو باندې له کارکونکو او خلکو څخه نظرونه راټول کړي.

د ستونزې ونه (Problem Tree) له هغو اغېزناکو لارو څخه یوه ده چې د حق غوښتنې ستونزې او اړوندو پېښو په اړه بشپړ پوهاوی لري. د ستونزې ونې له لارې، د حق غوښتنې یوه هره اړخیزه موضوع ترکیبولای شو.

ازمایښتي حل لارې:

- ایا ستاسو حل لاره/وړاندیز حقيقي دی؟
- ایا هغه له ډېر لگښت پرته پلي کېدلای شي؟
- ایا ستاسو حل لاره ساده او په اسانۍ سره د پوهېدلو وړ ده؟
- ایا ستاسو حل لاره/وړاندیز په لږ وخت کې د لمس وړ پایلې رامنځته کولای شي؟
- څوک به ستاسو د حل لارې/وړاندیز مخالفت یا به یې په اړه تردید وکړي؟ ولې؟
- ایا پرېکړه کوونکي به ستاسو حل لاره/وړاندیز خوښ کړي؟ ولې؟ ولې نه؟
- ایا د دې ستونزې لپاره ستاسو له لومړنۍ نظریې پرته نورې حل لارې هم شته، او ایا دغه حل لارې به د پرېکړې کوونکو لپاره ډېرې خوښوونکې وي؟ دغه حل لارې کومې دي؟

د ستونزې ونې تمرین

۶ د لاملونو او پایلو اضافه کولو ته ادامه ورکړئ، په غشو سره یې ونښئ چې څنګه دوی له هر سیټ سره مرسته کوي، تر دې چې تاسو د نورو په اړه فکر و نه شئ کړای.

۵ د هرې پایلې لپاره، نورې لړۍ ور اضافه کړئ

۴ له اصلي ستونزې څخه د نوموړې ستونزې د بېلابېلو پایلو په لوري غشي رسم کړئ.

۳ د فلوچارټ په ډول د غشو په کارولو سره، تر اصلي ستونزې لاندې د دې ستونزې لاملونه ور اضافه کړئ، غشي د ستونزې پر لور وکارئ.

۲ د فلوچارټ په ډول د غشو په کارولو سره، تر اصلي ستونزې لاندې د دې ستونزې لاملونه ور اضافه کړئ، غشي د ستونزې پر لور وکارئ.

۱ اصلي ستونزه/ اندېښنه د فلیپ چارټ کاغذ د لوی کاغذ پر منځ ولیکئ.

۲.۲: د حق غوښتنې د موخو او شاخصونو جوړول

د حق غوښتنې هدف د هغه څه په اړه عمومي بیانيه ورکول دي چې یوه اداره یا شبکه یې په اوږد مهال کې د تر لاسه کولو هیله لري؛ دغه هدف کېدای شي له دریو تر پنځو کلونو پورې یا له هغه څخه په زیات وخت کې تر لاسه شي. دا ناشونې ده چې یوه اداره یا شبکه د دغه موخې په یوازې ځان تر لاسه کړي. د دغو موخو د تر لاسه کولو لپاره کېدای شي نور شریکان یا لاملونه هم له ځان سره کړي چې په تر لاسه کولو کې یې مرسته ورسره وکړي. اداره یا شبکه باید د موخو د تر لاسه کولو لپاره خپل ځان مسوول ونه گڼي، که څه هم دغه هدف وروستی او د غوښتنې پایله وي. خو نوموړې اداره باید دا و ارزوي چې څنګه د یاد هدف په تر لاسه کولو کې همکاري وکړي.

د حق غوښتنې موخې د هدف پر بنسټ چمتو کېږي:

- د حق غوښتنې موخه باید داسې وي چې په خپله د ادارې یا شبکې له خوا د تر لاسه کېدلو وړ وي.
- دا باید یو لنډمهاله هدف وي چې د ادارې یا شبکې له ارزونې سره سم په راتلونکو یو یا دوه کلونو کې د تر سره کېدلو وړ وي.
- خلاصه، دغه موخه د ادارې یا شبکې داخلي هدف دی.
- د حق غوښتنې موخه باید په روښانه توګه له پراخو هدفونو سره مرسته وکړي.
- د دې لپاره چې د حق غوښتنې موخه اغېزناکه وي، باید 'SMART' و اوسي:

د حق غوښتنې موخې باید د بدلون کچه یا د بدلون کمې اندازه ونیسي، ځکه دا د پالیسۍ په فعالیتونو کې غوښتونکي ده. مثلاً، که موږ د ډېر عمر لرونکو وګړو خدمتونه تر هدف لاندې نیسو، د بدلون کچه د سیمه ییزو ګورونو د پلان جوړونې بودجې د ۲۵ سلنه برخې د ځانګړې کولو په توګه ښودل کېدای شي. دا هغه شاخص دی چې یوه اداره یا شبکه د دې جوګه کوي چې د یو تر لاسه کېدونکي هدف لپاره کار وکړي.

د حق غوښتنې په موخو کې باید لاندې شیان شامل وي:

- د پالیسۍ عملي کوونکي یا پرېکړه کوونکي + د پالیسۍ کړنه یا پرېکړه + زماني جدول او د بدلون کچه؛
- د پالیسۍ جوړوونکي یا پرېکړه کوونکي هغه څوک دی چې د حق غوښتنې موخه په عمل بدله کړي (لکه د عامې روغتیا وزیر، د پارلمان مالي کمیټه، او داسې نور)؛
- د پالیسۍ کړنه یا پرېکړه د موخې تر لاسه کولو لپاره اړینه ده (لکه د یوې ځانګړې پالیسۍ منل، د ځانګړو پروګرامونو یا نوښتونو لپاره د فنډ ځانګړي کول او داسې نور)؛
- مهالویش، موخې ته د رسېدو زماني جدول موږ ته رانښيي.

د موخو او شاخصونو په ګوته کول:

د حق غوښتنې هدف په ګوته کړئ. کومې دوه یا درې موخې باید د دې ډول حق غوښتنې لپاره ولری (SMART)		لومړۍ برخه
		لومړۍ موخه
		دویمه موخه
		درېیمه موخه

د موخو او شاخصونو په ګوته کول:

دویمه برخه		
ایا کمې یا کیفی ډیټا شته چې ونیسي دغه موخه به په وضعیت کې ښه والی راوستی شي؟		
لومړۍ موخه	دویمه موخه	درېیمه موخه
_____	_____	_____
_____	_____	_____
ایا دغه موخه له مخالفت سره هم د تر لاسه کېدو وړ ده؟		
لومړۍ موخه	دویمه موخه	درېیمه موخه
_____	_____	_____
_____	_____	_____
ایا دغه موخه به د ډېرو خلکو ملاتړ را خپل کړي؟		
لومړۍ موخه	دویمه موخه	درېیمه موخه
_____	_____	_____
_____	_____	_____

ایا تاسو په روښانه توګه تر هدف لاندې پرېکړه کوونکي په ګوته کولای شئ؟ د دوی دندې څه دي؟

لومړۍ موخه	دویمه موخه	درېیمه موخه
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>

ایا دغه موخه په اسانۍ سره د پوهېدو وړ ده؟

لومړۍ موخه	دویمه موخه	درېیمه موخه
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>

ایا دغه موخه یو روښانه مهالوېش لري؟

لومړۍ موخه	دویمه موخه	درېیمه موخه
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>

څنګه به دغه موخه له نورو ادارو څخه د ملاتړ خپلولو کې مرسته وکړي؟

لومړۍ موخه	دویمه موخه	درېیمه موخه
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>

درېیمه برخه - شاخصونه

موخې	شاخصونه	د اندازې فریکونسي
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>

۳.۲: تر هدف لاندې وگړي

تر هدف لاندې وگړي په گوته کول د حق غوښتنې تر ټولو مهم اړخ دی. دا وگړي په دوه ډوله دي: لومړني او ثانوي (دویم). په لومړنیو وگړو کې هغه پریکړه کوونکي شامل دي چې په پالیسي کې د غوښتنې بدلون راوستلو واک لري. دویمه درجه وگړو کې هغه کسان شامل دي چې دې ته لاسرسی او د دې وړتیا لري چې لومړني مخاطبان تر اغېز لاندې راولي، لکه: پالیسي جوړوونکي، رسنۍ، دیني مشران او داسې نور.

یوازې تر هدف لاندې کسانو په گوته کول بسنه نه کوي. باید د تر هدف لاندې کسانو، د دوی مخالفینو او اړوندو قدرت لرونکو بنسټونو کې هم وگړي په گوته او بیا تشخیص شي چې ایا بېلابېل کسان د حق غوښتنې د دغې موضوع ملاتړي، مخالف او که بې پرې دي؟! له دې لارې به تاسو په یو ښه وضعیت کې واوسئ، تر څو پریکړه وکړئ چې څنګه تر هدف لاندې مخاطبانو ته ورسېږئ.

دلته د واک له نقشې څخه کار اخیستل کېږي. د واک لرلو نقشه د دې لپاره کارول کېږي چې تر هدف لاندې کسان، لومړني او دویمي مشخص کړي او دا چې دوی څه ډول واک/اغېز لري او دا چې ایا دوی زموږ د حق غوښتنې موخې ملاتړي او که مخالفان دي؟

درېیم گروپي تمرین

د واک نقشې کارلو تمرین (۳۰ دقیقې)

لومړی گام

د خپل حق غوښتنې بهیر د موخو په پام کې نیولو سره، هغه کسان، وزارتونه او ادارې په گوته کړئ چې دوی ورسره ښکېل دي، تر څو خپلې موخې ترلاسه کړي. له دوی څخه وغواړئ چې په فردي پوستونو/میتا کارتونو باندې نومونه ولیکي.

دویم گام

شریکان د نقشې پر سر ځای پر ځای کړئ او هغه ډلې یا وگړي په گوته کړئ چې د غوښتنې وړ پایللو د وړاندې کولو له اړخه تر ټولو ډېر واک لري.

- بحث وکړئ چې څنګه دوی په اصلي قدرت لرونکي او یو بل پورې تړاو لري. دوی څومره اغېز لري؟ ایا دوی له یو بل سره همکاري لري او که په تضاد کې دي؟ ایا دوی اوسمهال له دې خلکو سره اړیکه لري؟ ایا شونې ده چې دوی له خپل دریځ سره هوکړه وکړي؟
- په خپل کمپاین کې د شریکانو نسبي قدرت په پام کې ونیسئ. له مهمو پریکړه کوونکو سره څوک نږدې اړیکې لري؟
- کله چې نقشه بشپړه شوه، له دوی نه وغواړئ چې د نقشې دننه دوه یا درې موقعیتونه په گوته کړي چې فکر کوي هلته به د دوی کمپاین تر ټولو ډېر اغېز ولري. ایا هلته خلک یا ادارې شته چې په واک کې دي او کېدای شي دوی یې تر اغېز لاندې راولي؟

د واک نقشي جوړولو بېلگه:

د شریکانو د قدرت نقشه کارول - د ځوانانو د وکالت نوښت یوه بېلگه

د شریکانو قدرت یا اغیزه				
د شریکانو قدرت یا اغیزه	لړ اړخیز لیر الیا	نښتیا لړ لیر الیا	دیر لړ لیر الیا	
نامالوم	لړ اړخیز لیر الیا	نښتیا لړ لیر الیا	دیر لړ لیر الیا	
ډیر اغیزناک	ډیر اغیزناک	نښتیا لړ لیر الیا	دیر لړ لیر الیا	
لړ اړخیز اغیزه	لړ اړخیز اغیزه	نښتیا لړ لیر الیا	دیر لړ لیر الیا	
نامالوم	نامالوم	نښتیا لړ لیر الیا	دیر لړ لیر الیا	

د شریکانو قدرت یا اغیزه

۴.۲: د حق غوښتنې د پیغامونو چمتو کول

د حق غوښتنې پیغامونه تر هدف لاندې کسانو لپاره تیارېږي، یوه موضوع رانغاړي، موخه یې د تر لاسه کوونکي هڅونه وي، تر څو د ډلې د دریځ ملاتړ وکړي. په پیغامونو باید دریو مهمو پوښتنو ته ځواب ورکړل شي: د دې پیغامونو په مرسته تاسو چا ته رسېدل غواړئ؟ تاسو له پیغام څخه څه غواړئ؟ تاسو له پیغام تر لاسه کوونکي څخه څه تمه لرئ (هغه کړنه چې غواړئ تر سره یې کړي، څه ده؟)

کله چې مو پورتنۍ پوښتنې ځواب کړې، له هغه وروسته تمرکز د حق غوښتنې پیغامونو د چمتو کولو په لور خوځېږي. پیغام باید یوازې په یوه موضوع تمرکز وکړي. دغه موضوع باید پر حقیقت ولاړه وي. له فرضیو څخه لېرې وي، ځکه چې هغه د تصدیق وړ نه دي. پیغام باید ساده وي. که تاسو ته په پیغام پوهېدل ستونزمن وي، نو کېدای شي وانه وریدل شي. پیغام به له یوې غوښتنې سره پای ته رسوئ. په پیغام کې باید یوه وړاندیز شوی حل لاره موجوده وي، کنه هیڅ پایله به ونه لري.

د حق غوښتنې پیغامونو مهم عناصر

- منځ پانگه/نظریې: منځ پانگه د پیغام له مرکزي نظریه ده؛ هغه مهم ټکی چې تاسو غواړئ له خپلو مخاطبانو سره یې مطرح کړئ، څه دی؟ مخاطبان به کومه ځانگړې نظریه تر لاسه کړي؟
- ژبه: ژبه له هغو کلمو څخه جوړه ده چې تاسو یې د خپل پیغام وړاندې کولو لپاره ټاکئ. ایا ستاسو تر هدف لاندې وگړو لپاره، په پیغامونو کې کارول شوې ژبه مناسبه ده؟ ایا کلمې روښانه دي او که د بېلابېلو لوستونکو او اورېدونکو له خوا په بېلابېل ډول تفسیرېدلای شي؟ ایا اړینه ده چې د پیغام رسولو او وړاندې کولو لپاره له سیمه ییزې لهجې څخه کار واخیستل شي او که کولای شو، عامه لهجه وکاروو؟
- د پیغام سرچینه: سرچینه له هغه شخص یا خلکو څخه عبارت ده چې پیغام وړاندې کوي. ایا پیغام رسوونکي ستاسو تر هدف لاندې وگړو لپاره د باور وړ دي؟ ایا شونې ده چې گټه اخیستونکي لکه ویناوال یا پیغام رسوونکي په کې شامل شي؟ مثلاً، کېدای شي تاسو د ټولنې یو مشر یا دیني عالم را وبولئ چې له یو پالیسي جوړوونکي سره په ناسته کې د سره گډون وکړي.
- ډول: د پیغام لېږد لارې: ډول یا د پیغام د لېږد لارې چارې د مفاهمې هغه چينل دی چې تاسې یې د پیغام استولو لپاره ټاکئ. تر ټولو غوره لاره کومه ده، تر څو ستاسو تر هدف لاندې وگړو ته ستاسو پیغام ورسول شي؟ د بېلابېلو مخاطبانو لپاره بېلابېل چينلونه ډېر اغېزمن وي.
- وخت/ځای: کله او کوم ځای کې دغه پیغام وړاندې شوی دی.

د مفاهمې لارو چارو ټاکل:

- ډېرې لارې شته چې په مرسته یې کولای شو، د حق غوښتنې پیغامونه تر خپل هدف لاندې وگړو ورسوو؛ مخامخ ناستې، لاریونونه، د معلوماتي پانو وېشل، لنډې ویناوې، رسنیزې بیانيې، پوسترونه او د پریزنټیشنونو وړاندې کول یې ډېر عام ډولونه دي. دا ډېره اړینه ده چې له کوم ډول چينل او یا لارې څخه کار واخیستل شي، تر څو ډېر اغېزمن تمام شي، د هر میتود د لگښت اغېز هم باید په پام کې ونیول شي. د مفاهمې هره لاره باید د هغو ځانگړو مخاطبانو په پام کې نیولو سره وټاکل شي چې ورته رسېدل غواړئ.

اړین ملاحظات:

- تر هدف لاندې وگړي په پام کې ونیسئ! مثلاً، د لوړ پوړو پالیسي جوړوونکو لپاره په اغېزناکو رسنیو کې لنډې ویناوې، معلوماتي پاڼې، مخامخ ناستې او د پالیسي بحثونه شامل دي.
- د لگښت په اړه هوښیار اوسئ! له راډیو یا ټلويزیون څخه گټه اخیستل، شاید له مصرفونو ډک تمام شي. د حق غوښتنې ټیم باید د هر ډول وړیا او کم-لگښت لرونکو فرصتونو د لټولو هڅه وکړي، د ټیټ مصرف لرونکې ټوليزي رسنۍ پیدا کړئ او یا هم له نورو لارو؛ لکه ټولنیزو رسنیو څخه گټه واخلي.
- د خطرونو په اړه فکر وکړئ! کله چې یوه اداره یا ابتلاف د حق غوښتنې له امله پېژندگلوي پیدا کړي او یا د خلکو په منځ کې عامه شي، په ځانگړي ډول، جنجالي موضوعات هر وخت له خطر ډک وي. د حق غوښتنې ځینې مشخص تکتیکونه له نورو څخه ډېر خطر لري. عمومي او ژوندي بحثونه چې د یوې موضوع دواړه اړخونه څېړي په "تودو" بحثونو بدلېدلای شي. په هر صورت، خطرونه د احتیاطي پلان جوړولو، د ویناوالو ټاکلو، مخکې له مخکې چمتووالي او داسې نورو له لارې راکمېدای شي.
- د راښکاره کېدو په اړه مو فکر وي! د حق غوښتنې ټیم کولای شي د یوې لارې پر ځای بله لاره وټاکي که چېرې دوی د یوې اړیکې څخه په گټه اخیستلو د غوندې څرگندتیا لاهېره لورې کړي. کېدای شي یوه نامتو څېره یا لوړ پوړی عمومي چارواکی وغواړي چې له یوې پروژې څخه لیدنه وکړي، یا په یوه غونډه کې پرانیستي وینا وکړي، پرېږدئ چې و یې کړي.

څلورم بکس - د حق غوښتنې پیغامونو گروپي تمرین

لومړۍ برخه: د هرې موخې لپاره، د بېلابېلو شریکانو په اړه د حق غوښتنې بېلابېل پیغامونه چمتو کړئ.

د ځایي ټولنو لپاره پیغام	د رسنیو لپاره پیغام	د مدني ټولنو لپاره پیغام	د دولتي چارواکو لپاره پیغام	موخه/شریک
				لومړۍ موخه
				دویمه موخه

دویمه برخه: د حق غوښتنې پیغامونو د تړاو په اړه بحثونه

پوښتنه	ځواب: روښانتیا
ایا موضوع په روښانه او ساده ډول تر هدف لاندې کسانو لپاره وړاندې شوې ده؟	
ایا د دغې موضوع (اندېښنې) لپاره ځانگړې حل لاره وړاندې شوې او توجیه شته چې ولې دغه حل لاره وړاندیز شوه؟	
ایا پیغام مخاطبانو/پرېکړه کوونکو ته اجازه ورکوي چې په کره توگه پر هغه څه باندې پوه شي چې دوی یې باید وکړي؟ (ایا دا هغه څه دي چې دوی یې د کولو وړتیا لري؟)	
ایا دغه حالت په روښانه توگه داسې جوړ شوی چې ولې دغه عمل یا پرېکړې ته اوس اړتیا ده؟	
ایا داسې جملې په کې شته چې د مخاطبانو لیاوالتیا او احساسات په کې ښکېل وي؟	
ایا پیغام ساده او په اسانۍ سره تر هدف لاندې مخاطبانو لپاره د پوهېدلو وړ دی؟	

ایا اړ یاست چې خپل پیغام د پورتنیو پوښتنو په رڼا کې اصلاح کړئ؟

اصلاح شوی پیغام

موخه/شریک	د دولتي چارواکو لپاره پیغام	د مدني ټولنو لپاره پیغام	درسنیو لپاره پیغام	د ځایي ټولنو لپاره پیغام
لومړۍ موخه				
دویمه موخه				

پنځم بکس - د حق غوښتنې سټراتیژي

د دې تمرین موخه په بنسټیزه توگه په یو سند کې د ټولو هغو کړنو رایوځای کول دي چې تر اوسه تر سره شوي دي، دغه سند به د ادارې یا ایتلاف د حق غوښتنې چارو لپاره د یو لارښود په توگه کار کوي.

لاندې برخې د وړاندې یادو شویو تمرینونو پر بنسټ بشپړې کړئ:

مخینه - (اوس په کوم چوکاټ کې کار کوئ)

هغه موضوع چې ورباندې کار کوئ - (د هغو عمده ستونزو په اړه جزییات چې په اړه یې حق غوښتنه کوئ).

د ځواک تحلیل (مهم کسان څوک دي او د دوی دندې څه دي؟)

ستاسو د حق غوښتنې هدفونه او موخې کومې دي؟

اغېزناکه ستراتیژي - کوم چنلونه باید وکارول شي؟

د فعالیت پلان (ستر فعالیتونه له احتمالي مهالني پلان سره یو ځای لست کړئ)

تاسو به د خپلو فعالیتونو اغېزمنتیا څنگه اندازه کوئ؟ کوم شاخصونه مو غوره کړي دي؟

د حق غوښتنې کمپاین

۱.۳: د حق غوښتنې کمپاین چمتو کول

د حق غوښتنې کمپاینونه هغه وخت ډېر اغېزناک وي چې د لومړۍ او دویمې درجې تر هدف لاندې وگړو په گډون، ټولو شریکانو، د حق غوښتنې د موضوع ملاتړو او په لوړه کچه ټولنې ته ورسېږي. د حق غوښتنې د یو اغېزناک کمپاین جوړولو لپاره، باید لاندې کارونه وشي:

د پلان جوړولو د ډلې تنظیم

- لومړۍ بنسټیز ګام د پلان جوړولو د لومړنۍ ډلې تنظیمول دي، ترڅو د لوري په ترتیبولو کې مرسته وکړي، دوی د کمپاین خبرېدلو بنسټ ږدي. ستاسو د ادارې مشران، د ایتلاف مهم شریکان چې تاسو یې په ذهن کې لرئ، ټول کارکوونکي او داوطلبان باید په کې ښکېل وي. مختلفې ډلې بېلابېل لیدلوري وړاندې کوي.

د څېړنې پلان چمتو کول

- خپل کمپاین د معلوماتو راټولولو لپاره په یوه څېړنیز پلان پیاوړی کړئ چې د ستونزې حد معلوم او شونې حل لارې ورته په ګوته کړي، همدارنګه په اغېزناکه توګه د پوښتنو او د مخالفو ډلو د متقابلو دعوو ځوابولو لپاره چمتو اوسئ.
- د څېړنې په سرچینو کې چې درسره مرسته وکړي، لاندې موضوع ګانې شاملې دي:
- د ادبیاتو او ډیټابیس کتنې: شته څېړنې او د لاسرسي وړ ډیټا ته کتنه وکړئ
- د مارکیټ څېړنه: د موضوع په اړه د عامو خلکو نظر څه دی؟ څه شی به د دوی پاملرنه را واړوي؟ متمرکزې ډلې یا د نظرونو رایې اچونې ګټور معلومات وړاندې کوي.

د موضوع نیمګړتیاوې او حل لارې په ګوته کول

- د کمپاین موخه د یوې ټولنیزې ستونزې لپاره د پالیسۍ د یوې حل لارې وړاندې کول دي؛ د څېړنې پر بنسټ، د خپل کمپاین لپاره یوه موضوع په ګوته کړئ.
- یوه ستونزه د «پالیسۍ تشه (خلا)» په ګوته کړئ چې باید ځواب شي.
- د پالیسۍ خلاوو لپاره یوه حل لاره وړاندې کړئ.

- په بدیله توګه که چېرته دغه حل لاره په اوس وخت کې تر لاسه کېدونکې نه وي، د حق غوښتنې کمپاین کې د دغې حل لارې لپاره د یو کوچني هدف وړاندیز وکړئ.

تر هدف لاندې وګړو او شریکانو په ګوته کول:

- تر هدف لاندې وګړي ځانګړي خلک دي، هغه کس چې د پالیسۍ بدلون تر اغېز لاندې راوستلای یا په پالیسۍ کې بدلون راوستلای شي.
- په شریکانو کې ملاتړ کوونکي هم شامل دي، بیا هم هغه کسان چې د دغې پېښې ملاتړ کوي.

د حق غوښتنې بیاوړی کمپاین

• بیاوړې پېژندګلوي

یو کمپاین باید په اسانۍ سره د پېژندلو وړ او په لوړه کچه څرګند وي.

• روښانه پیغامونه

د کلیدي پیغامونو تمرکز باید د کمپاین په بېلابېلو وګړو وي، یعنې د بېلابېلو پیغامونو له لارې باید بېلابېل وګړي تر هدف لاندې ونيول شي، تر څو په اوسنیو سختو ذهنیتونو کې بدلون راوستلای شو.

اغېزناک ګډون

- د ګډونونو شبکې کمپاین د تمې خلاف ځایونو ته رسوي. اړینه دا ده چې تر احتمالي شریکانو پورې ورسېږو، نه دا چې هغوی ته انتظار وشي، تر څو موږ ته را ورسېږي. دا کار د نوښت رامنځته کېدو شتمنۍ ته اړتیا لري او ستاسو د کمپاین پېژندګلوي لوړوي.

د مشارکت را منځته کول، دولت، رسنۍ او غیر دولتي موسسې

د ټاکنیزې حوزې جوړول د ادارې یا ایتلاف د حق غوښتنې بهیر ډېر پیاوړی کولای شي؛ د بریا لپاره د سترو بنسټونو ملاتړ ډېر اړین دی، څومره چې ستاسو ملاتړي ستر او پیاوړي وي، هغومره ستاسو د بریا چانسونه ډېر دي. اداره باید له دولتي چارواکو، نورو غیر دولتي موسسو، شبکو، بسپنه ورکوونکو، ایتلافونو، مدني ټولنو، مسلکي ټولنو، د ښځینه ډلو، فعالینو او خلکو سره ایتلافونه جوړ کړي چې د دغې موضوع ملاتړ وکړي او له تاسو سره یو ځای کار وکړي، خو د حق غوښتنې هدفونه تر لاسه کړئ.

کله چې د یوې ځانګړې موضوع لپاره حق غوښتنه کوئ، خپل احتمالي مخالفان په ګوته او په اړه یې معلومات ولرئ، دا چې احتمالاً دوی د ادارې د هڅو پر وړاندې د خنډونو پیدا کولو لپاره څه کول غواړي؛ کله چې مخالفین په ګوته شول، د دې په اړه ستراتیژي چمتو کېدلای شي چې څنګه د حق غوښتنې د موضوع ملاتړي کولای شي د دې موضوع د مخالفینو هڅې شنلې کړي او یا یې پر وړاندې ودرېږي.

۱.۴: له حکومت سره اړیکې جوړول

د ادارې لپاره په دې پوهېدل اړین دي چې په دولتي ادارو کې کوم ارګانونه، ادارې او کسان د دوی د حق غوښتنې له بهیر څخه ملاتړ کولای شي. په دې کې د حکومتولۍ د اوسنیو جوړښتونو تجزیه او تحلیل هم شامل دی. هغه کسان څوک دي چې له ادارې سره مرسته کولای شي، هغوی چې له پالیسي جوړوونکو سره، چې د حق غوښتنې هڅو تر هدف لاندې دي، ښکېل شي؟ دا کار به ادارې ته وړتیا ورکړي، تر څو دا تشخیص کړي چې کومه ساحه د سیاسي سیستم تر اغېز لاندې راوستلو لپاره شته ده.

قضیه: د افغانانو لپاره د بشري او پرمختیايي مرستو د همغږۍ اداره

د غیر دولتي موسسو پر وړاندې د افغانستان د دولتي چارواکو لید منفي وو، ځکه دوی د غیردولتي موسسو، د ملګرو ملتونو ادارو او خصوصي سکتور تر منځ توپیر نه کاوه. حکومت د افغانانو لپاره د بشري او پرمختیايي مرستو د همغږۍ ادارې (ACBAR) څخه ناخبره وو. نوموړې ادارې په اغېزناکه توګه د پروګرامونو وړاندې کولو لپاره له حکومتي چارواکو او عامو خلکو سره د څو اړخیزې حق غوښتنې ستراتیژي خپله کړه او کارکوونکو یې له دولتي چارواکو او عامو خلکو سره ناستې وکړې چې په لرې پرتو سیمو کې د دوی د تیرو لاسته راوړنو د یادولو ترڅنګ یې د حکومت او غیردولتي موسسو په دندو او مسوولیتونو ټینګار درلود. دغو کارکوونکو د بلخ له والي سره منظمې ناستې درلودې او هغه ته یې د غیردولتي موسسو د پرمختګ په اړه تازه جزئیات ورکول چې د حکومت له خوا یې هرکلی او ملاتړ وشو. له حکومتي نامتو چارواکو (مهمو شریکانو) سره حق غوښتنې له اکبر سره د کارکوونکو د وېزې پخوانۍ ستونزې او د ادارې د ماليې د ستونزو په حلولو کې مرسته وکړه. همدا ډول نوموړو کارکوونکو د حکومت د ماليې او امنیتي څانګو او نورو حکومتي چارواکو سره ناستې وکړې چې له دوی سره یې د ماليې د تصدیقونو او کارکوونکو د ویزو په پیرودلو کې مرسته وکړه. تر هدف لاندې ټولنو سره د عمومي حق غوښتنې له لارې اکبر د پروژې مراسم هم جوړ کړل، تر څو د ټولنو په وړتیا کې د دوی رول روښانه کړي. د دې ترڅنګ، نوموړو فعالیتونو (د غیردولتي موسسو په اړه) د عامو خلکو د بې باورۍ په راکمولو کې ډېره مرسته وکړه.

۲.۴: له رسنیو سره کار کول

له رسنیو سره کار د حق غوښتنې د هڅو یوه مهمه برخه ده. له همدې امله ستاسو د حق غوښتنې بهیر د پرمختګ لپاره له رسنیو سره ښکېلېدل پیر اغېزمن او اړین دي. د رسنیو د ښکېلېدلو له لارې اداره د حق غوښتنې د نوښت او په خپله د ادارې څرګندتیا لوړولای شي. همدا ډول دا کار له ادارې سره مرسته کوي چې پرېکړه کوونکو او عامو خلکو ته د خپلو فعالیتونو په اړه معلومات ورکړي. دا کار په خپل ځای د هغو موضوع گانو د بحثونو په راپارولو کې مرسته کوي چې ستاسو اداره ورته حق غوښتنه کوي.

د رسنیو ښه او پراخ پوښښ پیر اړین دی. دا چاره به ستاسو اداره مجبوره کړي، تر څو د رسنیو اړیکو په ټینګولو پانگونه وکړي. ستاسو د حق غوښتنې ټیم باید همدا ډول په رسنیو خوځښتونو، تخنیکونو او ټکنالوژيو سمبال و اوسي. د ښه پوښښ تر لاسه کولو لپاره له ژورنالیستانو سره، هغوی ته د اړوندو معلوماتو او پېټیا د وړاندې کولو او له رسنیو مسلکي کسانو سره د دروند چلند له لارې ښې کاري اړیکې ټینګې کړئ. دا هم اړینه ده چې د جایزو او هڅونکو پروگرامونو له لارې د جایزې مستحقو ژورنالیستانو څخه مننه وکړئ.

له رسنیو سره د چلند تر ټولو اغېزناکه لاره په لاندې ډول د رسنیو سټراتیژيو جوړول دي:

- په دې سټراتیژۍ کې باید لومړی خپل هغه پیغام چمتو کړئ چې تاسو یې د رسنیو له لارې تر نورو رسول غواړئ.
- په دې کې د حق غوښتنې موضوع او د دې موضوع لپاره حل لاره شامله ده چې ستاسو اداره ورته کار کوي.
- د دې معنی دا ده چې تاسو باید ژورنالیستانو ته معلومات ورکړئ چې د کومې ادارې لپاره کار کوئ او دوی کوم کارونه کوي.
- دا ستاسو مرکزي پیغام دی او باید همداسې پاتې شي.
- د دې ډاډ ورکول اړین دي چې ستاسو په اداره کې ټول کسان همدا پیغام شریکوي.
- هغه مخاطبان په گوته کړئ چې ستاسو د پیغام تر هدف لاندې دي.
- بیا هغه رسنۍ په گوته کړئ چې دوی یې کاروي او باور پر کوي.
- اداره باید مخاطبانو ته د رسېدلو د هدف په اړه روښانه دریځ ولري.
- هدف کېدای شي د بحث رامنځته کول، دوی ته د نویو موضوع گانو په اړه معلومات ورکول، د ارزښتونو په اړه پوهاوی او یا له دوی سره د نظریو په جوړولو کې مرسته کول وي.

په دې پوهېدل اړین دي چې کوم چینل او یا لاره د کوم هدف لپاره کارول کېږي:

- چاپي رسنۍ یوه تر ټولو غوره لاره ده.
- اغېزناکو خلکو، سیاسي چارواکو او پالیسي جوړوونکو ته رسېدل ګټور کار دی.
- راډیو د ډېرو اورېدونکو او تر ډېرو خلکو د رسېدو لپاره ښه غوره لاره ده. د معلوماتو خپرولو، لکه خبرونو او مرکو لپاره ډېره غوره لاره ده.
- ټلوېزیون د موضوعاتو او معلوماتو خپرولو لپاره غوره لاره ده، خو ډېر لګښت پر راځي.

۳.۴: د مدني ټولنو د ملاتړ بنسټ جوړول

د مدني ټولنو د ملاتړ بنسټ جوړول د حق غوښتنې له تر ټولو مهمو اړخونو څخه یو دی. مدني ټولنې، فعالان، د ټولنې مشهور غړي لکه: پروفیسوران، قانون پوهان او بشردوستان چې د حق غوښتنې پېښې ملاتړ کوي، باید د ادارې یا ایتلاف له خوا په ګوته شي. ستاسو د پېښې د ملاتړ لوړولو لپاره په مدني ټولنو کې دننه د بېلابېلو فعالانو را یوځای کول د ادارې د کار لپاره ډېر ګټور تمامېدلای شي. کله چې ډېر شمېر خلک پرېکړه کونکو ته ورته پیغام ورسوي، نسبت په یوازې ځان کار کولو ته د هغوی پاملرنه ډېره راجلبوي. له نورو مدني ټولنو او ادارو سره یو ځای کېدل په دې معنی ده چې تاسو داسې کسان په بورډ کې لرئ چې په خبره پوه دي او د حق غوښتنې هڅې مو لارښی رهبري او پیاوړې کولای شي.

د مدني ټولنو د ملاتړ بنسټ تر لاسه کولو بل اړین اړخ دا دی چې که چېرته د مخالفینو له خوا کوم خنډ پیدا شي، نو اداره به د ملاتړ غوره بنسټ ولري، تر څو د دوی له کاره دفاع او د پېښې یا بهیر ملاتړ وکړي. ادارې په یوازې ځان کوم کار نه شي کولای، ځکه دوی باید له هغه څه خبر وي چې نورې ادارې یې کوي او همدا ډول ډاډ ورکړي چې دوی په تېروتنې سره د نورو ادارو کار ته زیان و نه رسوي. یو ځای کار کول په دې معنی هم دی چې د دې پر ځای چې تاسو د داسې هڅو په راپیدا کولو وخت ضایع کړئ، تاسو له هغو هڅو څخه ګټه اخیستلای شئ، چې نورو ادارو مخکې کړې دي.

د ملاتړو او مخالفینو په ګډون د ادارې له خوا ټول په ګوته شوي شریکان باید د شریکانو د تحلیل له لارې راټول او په نښه شي. د شریکانو تحلیل ټول اړوند لوبغاړي (تر هدف لاندې مخاطبان/ ملاتړي/ مخالفان) په یو سند کې رايو ځای کوي.

اووم گروپي فعالیت - د شریکانو تحلیل

د واک نقشې کارولو له پخواني تمرین څخه د لومړنیو او دویمو تر هدف لاندې مخاطبانو په ګډون مهم شریکان وټاکئ.

لاندې د شریکانو تحلیل پاڼه ډکه کړئ.

د شریک نوم	د ارتباطي کس جزئیات (برېښنالیک، تېلېفون، ویسپ پاڼه)	اغېز: دوی د حق غوښتنې پر موخه څومره اغېز لري (لوې، منځنۍ، ټیټ)	اغېز: د حق غوښتنې موخه په دوی باندې څومره اغېز لري (لوې، منځنۍ، ټیټ)	د شریکانو لپاره څه شی مهم دی	شریکان څه ډول د حق غوښتنې له موخې سره مرسته کولای شي؟	څنګه شریکان د حق غوښتنې د موخې مخه یو لاری شي؟	د شریکانو د ښکېلو لوستونو لټوري

د حق غوښتنې سټراټیژی د پلي کولو پلانونه

د حق غوښتنې سټراټیژی د پلي کولو لپاره ښو او غوره چمتو شویو پلانونو ته اړتیا ده، په دې کې د حق غوښتنې د موخو پلي کولو لپاره د حق غوښتنې کاري پلان؛ د حق غوښتنې بودجه؛ یوه حقیقي بودجه، تر څو د دې ډاډ ورکړي چې د حق غوښتنې کاري پلان پلي کېدلای شي؛ د څارنې او ارزونې پلان؛ داسې پلان چې د حق غوښتنې سټراټیژی او د لاسته راغلي کاري پلان اغېزمنتیا ارزوي، شامل دي.

۱.۵: د حق غوښتنې کاري پلان

د پلي کولو پلان د حق غوښتنې د هرې موخې لپاره جوړېږي او باید لاندې شیان په کې شامل وي:

- د فعالیتونو یوه ټولګه؛
- (د کړنو) د تمې وړ پایلې؛
- د هر فعالیت لپاره مهالوېش یا د پای ته رسولو نېټه؛
- د دې لپاره چې فعالیت په بریالۍ توګه وشي، باید مسوول کس ورته وټاکل شي.

۲.۵: د بودجې پلان

د بودجې پلان د حق غوښتنې د هرې موخې لپاره جوړېږي او باید لاندې شیان په کې شامل وي:

- د فعالیتونو یوه ټولګه؛
- د هر فعالیت د ملاتړ لپاره اړینې سرچینې؛ سرچینې کېدای شي مواد، مالي، بشري (لکه تخنیکي مجرب کسان)، یا تکنالوژیکي وي؛
- د دې لپاره چې فعالیت په بریالۍ توګه وشي، باید مسوول کس ورته وټاکل شي؛
- د هر فعالیت لپاره مهالوېش یا د پای ته رسولو نېټه.

۳.۵: د څارنې او ارزونې پلان

د څارنې پلان د حق غوښتنې د هرې موخې لپاره جوړېږي او باید لاندې شیان په کې شامل وي:

- د فعالیتونو یوه ټولګه؛
- د دې لپاره چې فعالیت په بریالۍ توګه وشي، باید مسوول کس ورته وټاکل شي؛ او
- د فعالیت بشپړولو لپاره د تایید د وسیلو په ګوته کول.

اووم گروپی تمرین - کاری پلان، خارنه او ارزونه، اداره او بودجه

لومړۍ برخه: د کاري پلان فعالیت

د حق غوښتنې ستراتیژۍ په ناسته کې د سترو فعالیتونو لست جوړ کړئ، په وړو (فرعي) فعالیتونو یې ووېشئ او لاندې نمونه بشپړه کړئ

[illegible]

دویمه برخه: د بودجې پلان

د لارښوونې په توګه د وړاندې شوې بېلګې په کارولو سره لاندې جدول ډک کړئ:

فعالیت	بشري سرچینې	لوجستيکي ترتیبات	د لاسرسۍ وړ بودجه
د پالیسي جوړوونکو / حکومتی چارواکو د ښکیلولو لپاره د پالیسي د خبرواترو چمتو کول	متخصص / سلاکاران؟	ځای، ترتیبات او داسې نور.	

درېیمه برخه: د څارنې او ارزونې پلان

د لارښوونې په توګه د وړاندې شوې بېلګې په کارولو سره لاندې جدول ډک کړئ:

فعالیت	شاخص	د څارنې وسیله
د پالیسي جوړوونکو / حکومتی چارواکو د ښکیلولو لپاره د پالیسي د خبرواترو ترتیبول	د خبرواترو له لارې د ور رسېدلو پالیسي جوړوونکو شمېر	د حاضرۍ پاڼې / د ناستې مهم ټکي

سرچینې

په عمومي ډول د حق غوښتنې او په ځانګړې توګه د افغانستان د محتوا په اړه د پوهاوي زیاتوالي لپاره له لاندې سرچینو څخه ګټه اخیستل کېدلی شي.

Advocacy Practices Afghanistan: 2001 Onwards by Cooperation for Peace And Unity (CPAU); Available at http://cpau.org.af/manimages/publications/Advocacy_Practices-Afghanistan_2001_Onwards.pdf

Advocacy Toolkit: Guidance on how to advocate for a more enabling environment for civil society in your context by Costanza de Toma; Available at http://cso-effectiveness.org/IMG/pdf/120110-of-advocacy_toolkit-en-web-2.pdf

Advocacy Toolkit: A guide to influencing decisions that improve children's lives by UNICEF; Available at file:///C:/Users/lenovo/Documents/Personal/Advocacy_Toolkit-UNICEF.pdf

قدیر بیگ

د لیکوالانو په اړه

قدیر بیگ اوسمهال په پاکستان کې د غیردولتي موسسو د سرچینو مرکز د اجرائیوي رییس او مشر سلاکار په توګه دنده لري، د دې ادارې موخه د کورنیو غیر دولتي موسسو د سکتور پیاوړي کول او د ځوانانو په مشرۍ ادارې رامنځته کول دي چې د جنسي او تګلاري روغتیا او حقونو (SRHR) او د ځوانانو د ګمارلو وړتیا ستونزو ځوابول دي.

ښاغلي قدیر نږدې یوه لسیزه د پاکستان لپاره د روتګرز د هېوادني استازي په توګه دنده اجرا کړه (ډسمبر ۲۰۰۶ – اکتوبر ۲۰۱۶). روتګرز په اصل کې له ایچ ای وي/ایډز، بشپړې جنسي پوهې (CSE)، او په پاکستان کې د SRHR په اړه د غیردولتي موسسو د وړتیاوو لوړولو په برخه کې کار کوي. د لویانو، ځوانانو او د ځوانانو په مشرۍ ادارو/شبکو له فعالې ښکیلتیا سره، د ایالتي او ملي حکومتونو، رسنیو او د پارلمان غړیو سره د CSE لپاره د ثبوت پر بنسټ حق غوښتنه، د ځوانانو لپاره دوستانه روغتیايي خدمتونه (YFHS)، د ماشوم/په کم عمر کې ودونو په شمول د جنډر پر بنسټ تاوتریخوالي (GBV) په پاکستان کې د روتګرز د تمرکز اصلي ساحه وه.

نوموړی د ټولنیزو رسنیو، بسپنه ورکوونکو، مدني ټولنو او حکومت په شمول د رسنیو دننه لېواله او انرژي لرونکې شبکه لري. نوموړی په پاکستان کې د پکاره فاونډیشن د رهبرۍ مدیریت میکانیزم (LDM) زده کړیال او د حق غوښتنې کاري ډلې پر مخ وړونکی وو. هغه د ثبوت پر بنسټ پالیسۍ بې شمېره حق غوښتنې طرحه او ترسره کړې او د غیردولتي موسسو، مدني ټولنو شبکو/ایټلافونو، د ځوانانو په مشرۍ ادارو، نړیوالو غیردولتي موسسو، رسنیو او د عمومي سکتور استازو لپاره یې د غیردولتي موسسو د پالیسۍ چاپیریال د وړتیا، د ځاني تنظیم، CSR، په سویلي اسیا کې د حقوقي او مالي اصلاحاتو، د ماشومانو او په کم عمر کې د ودونو، د جنډر پر بنسټ تاوتریخوالي، CSR او نصاب اصلاحاتو، YFHS، د بشر حقونو او د ځوانانو د معنې لرونکي ګډون په اړه د لایبګرۍ ورکشاپونه ډایر کړي دي.

نتاشا سجاد

نتاشا سجاد په پاکستان کې د بشري حقونو په برخه کې مسلکي مخینه او ژور پوهاوی لري. نتاشا دا تجربې د ښځو د وضعیت په اړه ملي کمیسیون (NCSW) او د روتګرز WPF د متخصصینو په نړیوال مرکز کې د کار کولو له لارې ترلاسه کړی دی. هغې د وړتیا لوړولو او تخنیکي ملاتړ وړاندې کولو له لارې په فډرالي او ولایتي کچه د حکومتي بنسټونو او اسمبلیو ملاتړ کاوو چې د بشر حقونو موضوع ګانو په اړه مباحثې زیاتې او نړیوالو قوانینو ته د پاکستان له ژمنتیا سره سم د پرمختګ قوانین تصویب کړي. اغېز له ملي او ایالتي پارلماني غړیو سره ښکېله وه چې د پایښت لرونکي پراختیايي هدفونو، تګلاري روغتیا، د ماشومانو د ودونو او د لویانو او ځوانانو د روغتیا په اړه د دوی پوهاوی لوړ کړي. د بشر حقونو په اړه د ملي اسمبلۍ دایمي کمیټې او د بشر حقونو په اړه د سنا د فعالې کمیټې لپاره لنډې ویناوې چمتو او وړاندې کړي دي. د NCSW سره د کار پر مهال، نوموړې د ښځو د لایحې د مناسب استازیتوب او د جرایبي قانون د تعدیل (د جرګې/پانچایات منع) لایحې په اړه د ۲۰۱۵ کال لپاره خپل نظرونه وړاندې کړي او نوموړي اسناد یې کتلي دي.

ضمیمې

لومړۍ ضمیمه: تعاملې تمرین ۱

له ګاونډوالو وپوښتنئ چې دوی د حق غوښتنې په اړه په څه پوهېږي. له دوی څخه وپوښتنئ چې هغه کلمه یا جمله ووايي چې د حق غوښتنې په اړه د خبرو پر مهال د دوی ذهن ته راځي. د دوی کلمې او جملې په یو فلیپ چارټ باندې ولیکئ. په یو کلسټر کې ورته کلمې ولیکئ. د ګاونډوالو له خوا د شریکو شوو کلمو پر بنسټ یو تعریف جوړ کړئ.

اوس د حق غوښتنې بېلابېل مشهور تعریفونه شریک کړئ. دغه تعریفونه او د دې تعریفونو دننه عمومي اړخونه یې تشریح کړئ.

بېرته په فلیپ چارټ باندې لیکلو کلمو ته ورشئ. له ګاونډوالو پوښتنه وکړئ چې کومې کلمې په هغه تعریف کې کمې وې چې دوی د فلیپ چارټ د کلمو پر بنسټ جوړ کړی وو.

دویمه ضمیمه: تعاملي تمرین ۲

گډونوال په درې ډلو وویشئ او ورڅخه وپوښتنئ چې له افغان محتواء او تجربې څخه د درې واړو ډولونو لپاره د حق غوښتنې د کمپاین یو څو بېلگې پیدا کړئ.

- الف ډله: د ټولنې حق غوښتنه

- ب ډله: د پالیسۍ حق غوښتنه

- ج ډله: د ثبوت پر بنسټ حق غوښتنه

هره ډله به له نورو گډونوالو سره هغه بېلگه شریکه کړي چې دوی موندلې ده.

د بدیل په توگه که انټرنیټ د لاسرسۍ وړ نه وي، په تالار کې له گډونوالو سره یو بحث پیل کړئ. له دوی څخه د حق غوښتنې د درې واړو ډولونو د ښیځنو او بډیو په اړه نظرونه وپوښتنئ. له دوی څخه وپوښتنئ چې څه فکر کوي، کوم ډول غوره دی او که د درې واړو گډ ترکیب غوره دی. له دوی څخه همدارنگه وپوښتنئ چې په محتوا یا چوکاټ کې به کوم یو تر ټولو مناسب وي.

درېیمه ضمیمه: درېیم تعاملی تمرین

د دې لپاره چې ګډونوال په بشپړه توګه د حق غوښتنې په څلورو شرطونو او د ګډونوالو له کار سره د دوی په تړاو پوه شي، د SWOT تحلیل وکړئ چې ایا هغه اداره یا ایتلاف چې ګډونوال یې استازیتوب کوي، د حق غوښتنې له څلورو شرطونو سره سمون خوري.

- S : = Strength (پیاوړتیا)
- W : = Weaknesses (کمزورتیا)
- O : = Opportunities (فرصتونه)
- T : = Threats (ګواښونه)

د حق غوښتنې د هر شرط د تحلیل لپاره د SWOT جلا جدول جوړ کړئ چې د دغه شرط هر اړخ تحلیل شي.

قانونیت	پیاوړتیاوې	کمزورتیاوې	فرصتونه	ګواښونه
غړي				
پوهه او تجربه				
نړیوال تړاوونه				

اعتبار	پیاوړتیاوې	کمزورتیاوې	فرصتونه	ګواښونه
نېټه				
مخینه				
ثابته تجربه				

حساب ورکول	پیاوړتیاوې	کمزورتیاوې	فرصتونه	ګواښونه
د ټولو شریکانو ګډون				
باور: متداوم ښه والي او زده کړې میکانیزم				

پیاوړتیا	پیاوړتیاوې	کمزورتیاوې	فرصتونه	ګواښونه
د حق غوښتنې کار				
ژمنتیا				

څلورمه ضمیمه: د PEST تحلیل

د سټراتیژیک ارزښت عوامل (د PEST تحلیل جدول) - لومړۍ برخه: د PEST پر عواملو باندې د خپلې ادارې جدول جوړ کړئ. دا به تاسو ته د حق غوښتنې سټراتیژۍ لپاره د سټراتیژیک ارزښت عوامل په لاش درک کړي. هر متحول و ارزوئ او په اړوند کالم کې یوه دایره رسم کړئ چې ونښي ایا نوموړی متحول ستاسو د ادارې د بریا لپاره ډېر ارزښتاک، ارزښتاک او که بې ارزښته دی.

سیاسي حقوقي وضعیت

بهرنۍ چاپیریال	ډېر ارزښتاک	ارزښتاک	بې ارزښته
د دولت پالیسي			
سیاسي ثبات			
پر حکومت باور			
د ټولنیزو فعالیتونو پروګرامونه			
د موضوع اړوند قوانین			
په ګاونډیو هېوادونو کې سیاسي وضعیت			
په سیمه ییزې، ولایتي او د هېواد په کچه ټاکنې			
سیمه ییزه همکاري			
سیاسي جغرافیوي وضعیت			
د پراختیا لومړیتوبونه			
نور: _____			

اقتصادي وضعیت

بهرنۍ چاپیریال	ډېر ارزښتاک	ارزښتاک	بې ارزښته
مالیاتي قواعد			
د نرخونو نوسانات			
ښاري ژوند			
د بهرنیو اسعارو تبادله			
د لګښت وې عاید			
د پیسو ارزښت			
د تمویلونکو هېوادونو اقتصادي وضعیت			
د ټولنیزې پراختیا لګښتونه			
د اقلیم د بدلون ګواښونه (ناورینونه)			
اپیکې			
زیربناوې/لوړ پوهاوی			
د هېواد دننه بشر دوستي (ورکول)			
نور: _____			

ټولنیز-کلتوري وضعیت

بهرنۍ چاپیریال	ډېر ارزښتناک	ارزښتناک	بې ارزښته
د عمر، جنسیت او شتمنۍ پر بنسټ د نفوسو بدلون			
د ښار، سیمې او هېواد پر بنسټ د نفوسو بدلون			
د ټولنې تمې			
د چارواکو پر وړاندې سلوک			
د کورنۍ جوړښت			
مذهبيت/اسلاميت			
د صدقو پر وړاندې سلوک			
د بهرنیو پر وړاندې سلوک			
د جنېر پر وړاندې سلوک			
د بدلون لپاره لیوالتیا			
نور: _____			

ټکنالوژیکي وضعیت

بهرنۍ چاپیریال	ډېر ارزښتناک	ارزښتناک	بې ارزښته
په ټکنالوژي کې بدلونونه			
د ICT خپرېدل			
پرمختللي مفاهمي			
د رسنیو توسعه			
د نورو تولیداتو ټکنالوژي			
ټکنالوژیکي اختراعات			
نور: _____			

مسئلي:

ایا تاسو دا موضوع گانې د حق غوښتنې ستراتیژۍ لپاره ارزښتناکې گڼئ؟
ایا تاسو ارزښتناک متحولونه په سیستماتیکه توگه تعقیبوی؟ ایا باید داسې وکړئ؟
کوم وضعیتي بدلونونه هغه عوامل په ارزښتناکو عواملو بدلولای شي چې تاسو د بې ارزښته عواملو په ډله کې نیولي دي؟

یادبستونه:

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ACBAR

@ACBAR_AFG

<http://www.acbar.org>